

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

03.06.2026 року

Разова спеціалізована вчена рада Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» Міністерства освіти і науки України, м. Ужгород, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» на підставі прилюдного захисту дисертації «Розвиток регіонів та місцевих громад через призму податкового потенціалу» за спеціальністю 051 «Економіка» 03 червня 2026 року.

Здобувач ступеня доктора філософії Олексій Михайло Федорович народився 03 жовтня 1974 року у с. Дулове, Тячівського району, Закарпатської області. Громадянин України, освіта вища: закінчив у 1998 році ДВНЗ «Ужгородський національний університет» за спеціальністю «Економіка підприємства». Навчається в аспірантурі ДВНЗ «Ужгородський національний університет» з 2022 року по теперішній час. Приватний підприємець. Засновник компанії «Консалтинг Ужгород».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» від «31» березня 2026 року № 110/01-04, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради -	ПІТЮЛИЧ Михайло Михайлович, член-кореспондент НАН України, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів і банківської справи економічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;
Рецензентів -	ГОТРА Вікторія Вікторівна, д.е.н., професор, професор кафедри економіки, підприємництва та торгівлі економічного факультету ДВНЗ

«Ужгородський національний університет»;

ЧУБАРЬ Оксана Геннадіївна, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи економічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Офіційних опонентів -

Возняк Галина Василівна, д.е.н., професор, провідний науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики державної установи «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України»;
Белінська Яніна Василівна, д.е.н., професор, професор кафедри фінансових технологій і бізнесу «Державного університету «Київський авіаційний інститут».

Дисертацію виконано у Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» Міністерства освіти і науки України, м. Ужгород. За результатами перевірки та аналізу дисертації за допомогою програми Strike Plagiarism ознак академічного плагіату виявлено не було. Науковий керівник – Огородник Валерія Олегівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису.

Дисертацію виконано з дотриманням вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету

Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами). Зокрема дисертація містить нові науково-обґрунтовані результати дослідження, які проведені Олексієм Михайлом і виконують конкретне наукове завдання, що полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці науково-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо стимулювання розвитку регіонів та місцевих громад на основі реалізації податкового потенціалу.

Проведене дослідження дозволило уточнити економічну сутність категорії «податковий потенціал». Доведено, що податковий потенціал консолідує в собі елементи ресурсного, системного та відтворювального підходів, слугуючи ключовим індикатором фіскальної спроможності регіону та його здатності до самодостатнього соціально-економічного розвитку. В роботі окреслено вектори трансформації регіональної податкової системи, які передбачають: переорієнтацію від логіки адміністративного примусу до моделі фасилітації податкового комплаєнсу; пріоритезацію «інституційної чистоти» (антикорупційна інфраструктура, прозорість пільг); поглиблення цифровізації адміністрування (автоматизований ризик-менеджмент). Стратегічний вектор – еволюція податкового стимулювання від цінової конкуренції до фіскального менеджменту, де головним об'єктом конкурентної переваги стає якість місцевого інвестиційного середовища, що фінансується за рахунок регіонального податкового потенціалу.

Здобувач має 8 наукових публікацій за темою дисертації, з них 3 у наукових фахових виданнях України та 1 стаття у виданні, що додатково відображає результати дослідження, що повністю відповідає вимогам пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії:

1. Олексій М. Ф. Підвищення ефективності реалізації податкового потенціалу регіону. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. № 2 (8), 2025. С. 330-335.

DOI: [https://doi.org/10.60022/2\(8\)-42S](https://doi.org/10.60022/2(8)-42S)

URL: <https://journals.csr.com.ua/index.php/sustainability/article/view/294>

2. Олексій М. Ф. Інституційні та макроекономічні бар'єри реалізації податкового потенціалу регіонів України в умовах воєнної економіки. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. № 2 (9), 2025. С. 147-155.

DOI: [https://doi.org/10.60022/2\(9\)-18S](https://doi.org/10.60022/2(9)-18S)

URL: <https://journals.csr.com.ua/index.php/sustainability/article/view/295>

3. Олексій М.Ф. Податковий потенціал регіону: проблеми та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. №1 (63), 2024. С.112-115.

DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1\(63\).112-115](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1(63).112-115)

URL: <https://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/303244>

4. Олексій М.Ф. Формування податкового потенціалу: теоретичний та практичний аспект. *Сучасні тенденції розвитку економіки і культури в Україні та світі*. № 1(1), 2022. С.21-26.

URL: <http://visnyk-econcult.uzhnu.edu.ua/article/view/2792572>.

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради:

Возняк Галина Василівна – доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики державної установи «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України» (офіційний опонент).

Зауваження Возняк Г.В.

1. Обґрунтовуючи теоретичні засади податкового потенціалу як ресурсу регіонального та місцевого розвитку (Р.1, п.п.1.1 та 1.2), автор правомірно приділяє увагу питанням регіонального розвитку, теоріям та чинникам, які його визначають і т. д. Разом з тим, з поля зору випали викладки, які стосуються місцевого розвитку. Окрім того, зі змісту не зовсім зрозуміло, що автор розуміє під поняттям «місцеві громади». Традиційно, в Україні (після 2020 року) розрізняють: міські, сільські і селищні територіальні громади. Видається, що автору вдалося б підсилити теоретичну і практичну значущість роботи якби він чітко визначився з термінологією, адже це важлива складова дослідження,

локальний (місцевий) рівень – це не регіональний рівень, а формування податкового потенціалу для кожного з них має свої особливості;

2. в аналітичній частині роботи (Р2, п.п.2.1) автором проведено оцінювання процесів формування та використання податкового потенціалу регіонального розвитку; визначено чинники формування; проаналізовано структуру податкових надходжень місцевих бюджетів України, місцевих податків тощо. Загалом такі оцінки мають «право на життя». Разом з тим, не зовсім очевидно: а) чому різна динаміка рядів (один раз аналізується 2014-2024 рр., інший 2021-2024 рр.)? що є базовим періодом для порівняння?; б) як війна вплинула на процеси формування та реалізацію податкового потенціалу? які проблеми вдалося виявити? в) зважаючи на безпековий фактор, на мапі України зараз функціонують різні типи регіонів / громад (з листопада 2025 р. - законодавчо визнано різні типи функціональних територій - Постанова КМУ 1493), а це значить, що в них різні умови/можливості формування / реалізації податкового потенціалу. Вважаємо, що врахування цих аспектів підсилило б практичну спрямованість даного дослідження;

3. обґрунтовуючи інституційно-організаційні механізми нарощення податкового потенціалу (Р.3, п.п.3.1), автор стверджує, що «При побудові Стратегії регіонального економічного розвитку через призму податкового потенціалу має враховуватись рівень економічного розвитку країни, регіону, місцевої громади...» (с.160, п.п.3.1). Вважаємо, що такі висновки потребують додаткової аргументації, бо зі змісту не зовсім зрозуміло: а) про які стратегії йдеться? б) чим чинні стратегії розвитку областей (чи громад) не годяться? в) це повинно буди «замість» чи паралельно ще одна.? г) а хіба зараз при розробленні (чи оновленні) стратегій не враховуються макроіндикатори чи показники розвитку регіонів та громад?

4. абсолютно слушно автор звертає увагу на проблеми функціонування системи міжбюджетних відносин (п.п.3.3). Дійсно, питання вдосконалення механізму горизонтального вирівнювання (в силу цілої низки обставин, а найбільше через війну в Україні) податкоспроможності територій давно назріли. Справедливо автор зазначає, що пора відходити від розрахунків, які

базуються лише на ПДФО. Разом з тим, не пропонує рішень на противагу. Дискусійною є думка автора щодо «стимулюючого парадоксу» (с.189, п.п.3.3). Чому? Бо система міжбюджетного вирівнювання мусить бути. А от її відповідність реальності - це вже інша проблема;

5. в роботі рис 1.1-1.4; 3.6-3.7 подано в нечитабельному форматі (скоріш за все це проблема форматування), що ускладнює сприйняття поданого матеріалу та не є позитивною характеристикою дослідження на даному етапі.

Однак, зазначені зауваження не знижують вагомості, наукової новизни авторського доробку та загальної позитивної оцінки проведеного дисертаційного дослідження.

Белінська Яніна Василівна, д.е.н., професор, професор кафедри фінансових технологій і бізнесу «Державного університету «Київський авіаційний інститут» (офіційний опонент).

Зауваження Белінської Я.В.:

1. У теоретичному розділі автор слушно розмежовує поняття «податковий потенціал», «фіскальна спроможність» і «податкові зусилля», однак у подальших емпіричних інтерпретаціях і висновках ці категорії подекуди зближуються настільки, що межа між ними стає менш чіткою. Бажано було б жорсткіше визначити кожну з цих категорій для практичних розрахунків та управлінських рішень (с. 37-41,47, 66- 68, 229-233).

2. Економетричний аналіз загалом є змістовним і цікавим, однак потребував би дещо детальнішого опису інформаційної бази: порядку формування панелі даних, підходів до роботи з пропусками в статистиці воєнного періоду, критеріїв відбору змінних, а також ширшого висвітлення перевірок на мультиколінеарність, стаціонарність і робастність моделей. Це посилило б відтворюваність авторських результатів (с. 128-131, 132-151).

3. Обґрунтування орієнтира у 15 % податків до ВВП як «переломного моменту» є цікавим і концептуально важливим, проте цей показник запозичено переважно з макрорівневих міжнародних досліджень. Для цілей регіональної політики доцільно було б глибше адаптувати цей підхід до субнаціонального рівня - з урахуванням відмінностей між країною, регіоном, територіальною

громадою, а також обмежень прямого перенесення таких порогів на українські регіони (с. 154-177).

4. Практичні рекомендації щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування майнових податків, цифрової конвергенції реєстрів і впровадження сучасних цифрових рішень є актуальними та перспективними, однак їх практична цінність була б ще вищою за наявності детальнішої оцінки вартості впровадження, можливих бюджетних ефектів, кадрових потреб та сценаріїв гідотної реалізації на прикладі конкретних громад чи Закарпатської області (с. 191-202, 203-225).

Однак, вказані дискусійні питання не знижують загального позитивного рівня наукового дослідження.

Готра Вікторія Вікторівна – д.е.н., професор, професор кафедри економіки, підприємництва та торгівлі економічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (рецензент).

Зауваження Готри В.В.:

1. У розділі 1 (с. 27-37) автор значну увагу приділяє дослідженню сутності та класифікації поняття «податковий потенціал». Цілком погоджуючись з наведеними твердженнями та узагальненнями, вважаємо за доцільне доповнити дане дослідження також підходами до визначення даного поняття запропонованими також іноземними авторами.

2. У табл. 1.3. (с. 34) автором наведено фактори, що визначають рівень податкового потенціалу, зокрема економічні, технологічні, інституційні, адміністративні та інші. В той же час дана систематизація не містить надважливого в сучасних реаліях чиннику людських ресурсів.

3. У другому розділі дисертації здійснено аналіз системних дисфункцій податкового адміністрування в Україні та Європейському Союзі. Що безумовно є важливим практичним підґрунтям для ідентифікації системних лагів та визначення векторів інституційної трансформації вітчизняної податкової системи, спрямованих на досягнення стандартів фіскальної інтеграції (с. 117), але пояснення механізмів трансформації автором не наведено.

4. У третьому розділі (с. 202-224) автором здійснено оцінку використання та вказано напрями вдосконалення інноваційних інструментів і цифрових технологій реалізації податкового потенціалу в контексті регіональної політики розвитку. Цілком погоджуючись з представленими інструментами та їх впливом на формування податкового потенціалу, вважаємо, за доцільне представити означені автором рекомендації не лише описово, але і у графічному вигляді з виділенням відповідальних осіб, їх функцій та зазначенням джерел формування необхідних організаційних та фінансових ресурсів.

Зауваження не впливають на наукову цінність роботи.

Чубарь Оксана Геннадіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ Ужну (рецензент).

Зауваження Чубарь О.Г.:

1. У тексті дисертації спостерігається певна термінологічна неузгодженість у використанні категорії «грумада». Автор часто використовує поняття «місцева грумада», зокрема, саме так зазначено в назві теми дослідження, об'єктом дослідження вказано відносини, що складаються в процесі фінансового забезпечення розвитку регіонів і місцевих грумад, у предметі дослідження мова йде про регіони і територіальні грумади. Разом з тим чинне законодавство України (Конституція та Закон «Про місцеве самоврядування») оперує терміном «територіальна грумада». Використання терміну «місцева грумада» у межах даного дослідження дещо «розмиває» це поняття, оскільки не зрозуміло, чи йдеться про жителів певного населеного пункту (грумаду як спільноту), про базову адміністративно-територіальну одиницею чи про орган, який розпоряджається податковим потенціалом.

2. В роботі відсутні цифрові статистичні дані у розрізі територіальних грумад, про жодну з них у даному дослідження не згадується. На нашу думку, не зайвим було б проаналізувати соціально-економічні явища і процеси, які відбувались у регіонах країни та їх територіальних грумадах у різні періоди: допандемічний, період пандемії та з початком повномасштабного вторгнення. Практично всі регіони країни зазнають суттєвого впливу війни (руйнування виробничої, соціальної, транспортної інфраструктури, релокація бізнесу, втрата

трудових ресурсів через від'їзд, еміграцію, мобілізацію та загибель людей). Відповідно різні регіони по різному відчують вплив цих процесів і не всюди він однаково негативний.

3. У роботі висвітлено численні теорії, наукові школи та концепції зарубіжних авторів, проте варто було б, на нашу думку, більше уваги приділити вітчизняним, зокрема, регіональним розробкам, які представлені недостатньо. По тексту проглядається домінування висвітлення саме зарубіжних джерел і авторів. Також на фоні цього домінування дещо зайвим і не завжди зрозумілим виглядає категоріальний та термінологічний апарат, що використаний в роботі. Такі терміни, як проліферація (с.71), абатування податків (с. 81), контрарна стратегія (с.86.), адиктивні товари (с. 174), контрфактичний результат (с. 199) та інші є іншомовними словами, запозиченнями з інших, неекономічних галузей знань, що потребує певного уточнення у застосуванні їх в економічному та фінансовому контекстах.

4. Створюється враження, що автор дисертації не висловлює однозначної думки щодо податкових пільг. Так, в роботі критично оцінюється надання податкових пільг для залучення інвесторів, оскільки це вважається неефективним (автор критикує податкові пільги як «неконтрольовані субсидії», що підривають базу). Але водночас наголошується на необхідності стимулювання релокованого бізнесу, пропонується «селективне використання інноваційних режимів» та пільг з ПДФО/земельного податку для стимулювання інвестицій. У зв'язку з цим слід було б більш чітко розмежувати, де закінчується «підривання бази» і починається «ефективне стимулювання» за рахунок пільгових режимів оподаткування.

5. Розроблена та використана в дисертаційному дослідженні регресійна модель взаємозв'язку індикатора людського капіталу та окремих видатків бюджету Закарпатської області продемонструвала результати, які суперечать відомим постулатам, що пояснюють важливість видатків на розвиток людського капіталу: витрати на освіту, охорону здоров'я, культуру та спорт. Результати авторської моделі показали, що в Закарпатській області лише видатки на охорону здоров'я здійснюють позитивний вплив на індекс людського капіталу. Щодо

видатків на освіту, а також на фізичну культуру і спорт, то модель демонструє статистично значущий негативний ефект. А бюджетні видатки на культуру та мистецтво не мають підтвердженого впливу на індекс людського капіталу (с. 142-144).

6. У вступі Excel заявлений як середовище побудови для графіків і розрахунків, однак аналіз додатків і результатів економетричного моделювання свідчить про фактичне використання програмного пакета Eviews. А тому виникає питання, чому автор не вказав про назване програмне забезпечення, яке фактично було використано в роботі.

Зауваження не впливають на наукову цінність роботи.

Пітюлич Михайло Михайлович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та банківської справи Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (голова разової спеціалізованої вченої ради).

Відмічена актуальність, наукова новизна, теоретичне та практичне значення. Зауважень не вказано.

Результати відкритого голосування:

«За»   5 членів ради,

«Проти»   0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Олексію Михайлу Федоровичу ступінь доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

Михайло Пітюлич
Михайло ПІТЮЛИЧ